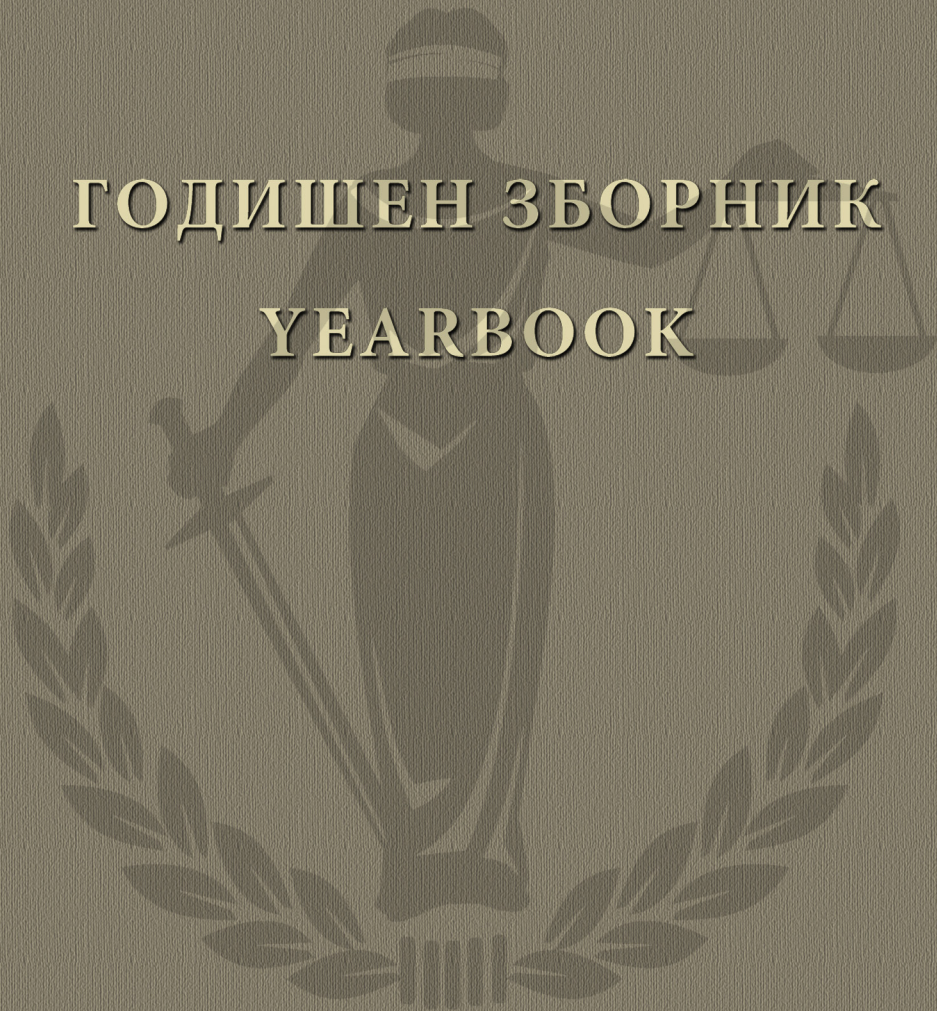

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“-ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-8713

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK

ГОДИНА 5

VOLUME V

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF LAW

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-8713

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK

ГОДИНА 5

VOLUME V

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF LAW**

За издавачот

Проф. д-р Јован Ананиев

Издавачки совет

Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
М-р Ристо Костуранов
Проф. д-р Јован Ананиев
Доц. д-р Љупчо Сотироски
Доц. д-р Ана Никодиновска Крстевска
Доц. д-р Љупчо Сотироски

Editorial board

Prof. Blažo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph.D.
Risto Kostruranov, LL.M
Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Ass. Prof. Ljupčo Sotirovski, Ph. D
Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D
Ass. Prof. Ljupčo Sotirovski, Ph.D

Меѓународен програмски комитет

Проф. Д-р Јован Ананиев,
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Р. Македонија
Доц. Д-р Јадранка Денкова,
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Р. Македонија
Проф. Д-р Жан Пол Ленер,
Универзитет на Луксембург, Луксембург
Проф. Д-р Аленка Верболе,
Универзитет на Љубљана, Словенија
Проф. Татјана Петровна Суспичина,
Московска Правна Академија, Русија
Проф. Габриела Белова,
Југозападен Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија

International Editorial board

Prof. Jovan Ananiev, Ph. D,
Goce Delcev University - Štip
Prof. Jadranka Denkova, Ph. D,
Goce Delcev University - Štip
Prof. Jean Paul Lehnrs, Ph. D,
University of Luxembourg
Prof. Alenka Verbole, Ph. D,
University of Ljubljana
Prof. Tatjana Petrovna Suspicipina,
Moscow State Law Academy
Prof. Gabriela Belova,
South West University “Neofit Rilski”

Редакциски одбор

Проф. д-р Јован Ананиев
М-р Ана Никодиновска Крстевска
Доц. д-р Љупчо Сотироски
Доц. д-р Борка Тушевска

Editorial staff

Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Ana Nikodinovska Krstevska, M.A.
Ass. Prof. Ljupčo Sotirovski, Ph. D
Ass. Prof. Borka Tuševska, Ph. D

Главен уредник

Проф. д-р Јован Ананиев

Managing editor

Prof. Jovan Ananiev, Ph. D

Одговорен уредник

М-р Ана Никодиновска Крстевска

Editor in chief

Ana Nikodinovska Krstevska, M.A.

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)

Техничко уредување

Славе Димитров

Technical editor

Slave Dimitrov

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Правен факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Štip
Faculty of Law
Krstе Misirkov 10-A.,
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА

АМПОВСКА Марија Основот на граѓанско-правната одговорност разгледуван во историски контекст	5
АПАСИЕВ Димитар К и к е р о н disertissime romuli nepotum (i)	19
АТАНАСОВСКА Анета Историски развој на потрошувачкиот кредит и каматата	33
БЕЛОВСКИ Војо Договор за вработување со приправници, пробна работа, волонтерство и волонтерски стаж	47
ГУШЕВА Снежана Улогата на пратениците во законодавната дејност на Собранието на Република Македонија - расчекор меѓу нормативното и реалното -	71
ИЛИОСКИ Ристо Значењето на државјанството како својство во уредувањето на субјективитетот на физичките лица во граѓанското право	85
ЈАКИМОВСКА Светлана Општи особености на македонскиот и на францускиот стручен јазик на правото	99
КАМБОВСКИ Игор Историски развој на институтот застапување	111
МАЈХОШЕВ Андон Слобода на медиумите	121
МАРОЛОВ Дејан МАКСИМОВА Елена Етичките аспекти на сурогатството наспроти ставовите на законската регулатива	135
МУЈОСКА Елена Активности на Советот на Европа за остварување на најдобрите интереси на децата	153

- „Сириус“, Ниш.
- Станковић, О., Водинелић, В. (1996). *Увод у граѓанско право*: Издавачко предузеће “Номос“, Београд.
- Трпеновска – Спиновиќ, Љ. (2009). *Наследно право*: 2 Август, Скопје.
- Чавдар, К. (1996). *Коментар на Законот за наследувањето со обрасци за практична примена*: Агенција „Академик“ – Скопје, Скопје.
- Шкарик, С. (2004). *Споредбено и македонско уставно право*: Матица македонска, Скопје.
- Универзалната декларација за човековите права.
<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/mkj.pdf>
- Устав на Република Македонија (Службен весник на Република Македонија број 52/1991, 1/1992, 31/1998, 91/2001, 84/2003, 107/2005, 3/2009 и 49/2011).
- Закон за ратификација на Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права (Службен лист на СФРЈ број 7/1971).
- Закон за државјанството на Република Македонија (Службен весник на Република Македонија број 67/1992, 8/2004, 45/2004 – пречистен текст, 98/2008, 158/2011).
- Законот за ратификација на Европската конвенција за државјанство (Службен весник на Република Македонија број 13/2002).
- Закон за странците (Службен весник на Република Македонија број 35/2006, 66/2007, 117/2008, 92/2009, 156/2010, 158/2011, 84/2012, 13/2013, 147/2013).
- Закон за сопственост и други стварни права (Службен весник на Република Македонија број 18/2001, 92/2008, 139/2009 и 35/2010).
- Закон за наследувањето (Службен весник на Република Македонија број 47/1996).

ОПШТИ ОСОБЕНОСТИ НА МАКЕДОНСКИОТ И НА ФРАНЦУСКИОТ СТРУЧЕН ЈАЗИК НА ПРАВОТО

Апстракт: Предметна анализирана овој труд се општите карактеристики на македонскиот и францускиот стручен јазик на правото. Трудот има за цел да ги дефинира поимите *општ*, *заеднички* и *стручен јазик* за да може потоа да се анализираат општите карактеристики на стручните јазици. По приказот на основните особености на стручните јазици, започнува анализата на особеностите на стручниот јазик на правото. Притоа, уште веднаш се поставува ограда околу општите карактеристики на јазикот на правото, бидејќи постојат повеќе видови правни текстови, па секој од нив разликува нему својствени црти. Анализата се осврнува на формалните особености на правните текстови како што се кратенките, потоа на одредени терминолошки аспекти, на синтаксата и воопшто на текстуалната структура на правните текстови и стилот.

Клучни зборови: *стручен јазик, правен јазик, француски јазик, македонски јазик*

ЈАКИМОВСКА Svetlana

GENERAL CHARACTERISTICS OF FRENCH AND MACEDONIAN LEGAL LANGUAGE

Abstract: This paper aims to analyze the general characteristics of the Macedonian and French legal language. First, the paper defines the terms *general*, *common* and *specialized language* and then presents the general characteristics of the specialized languages. This review enables us to pursue the analysis of the legal language having in mind that there are different types of legal texts so that every type has its own characteristics. The analysis of legal language embraces formal characteristics of legal texts, such as, the abbreviations and acronyms, then certain terminology aspects, the syntax and the structure of legal texts in general.

Key words: *specialized language, legal language, French, Macedonian*

Поим за стручни јазици

Терминот *стручен јазик* се користи за да се означи јазикот што го користат стручни лица од различни научни и стручни домени. Според Делекер (Derecker: 2002, p.62-64), овој поим треба да се разграничи од поимот *општ јазик* - сите форми и правилата за нивно комбинирање кои го овозможуваат функционирањето на еден јазик и поимот *заеднички јазик* - јазикот што се користи во секојдневието, во вообичаени ситуации. Односот помеѓу заедничкиот, општиот и стручниот јазик предизвикал долга расправа¹, особено меѓу терминологите кои се обидуваале да определат и разграничат на кој точно јазик припаѓаат термините, но денес, за нас, е најприфатливо стојалиштето на Лера (Lerat:2006) кој смета дека стручните јазици не се потсистеми на општиот јазик, туку дека тоа е јазикот со кој се изразуваат знаењата од одредена наука или од техниката. Покрај терминот *стручен јазик* во македонскиот јазик се сретнува во иста функција и терминот *јазик на струката*, кој сметаме дека е помалку практичен, пред сè, поради долгата форма. Со вакво значење во англискиот јазик се користи синтагмата *english for special purposes*, додека во францускиот *langue spécialisée*.

Особености на стручните јазици

Од претходното изнесеното можеме да заклучиме дека францускиот или, пак, македонскиот стручен јазик е всушност француски или македонски јазик употребен за да се искажат знаења од одредена стручна област. Во таа смисла, стручните јазици го споделуваат со општиот јазик графичкиот, фонолошкиот и морфолошкиот систем, но тие поседуваат и свои особености кои се манифестираат на повеќе нивоа.

Во однос на надворешната форма на пораката кај стручните јазици предност има пишаната форма, при што се користат и специфични семиотички системи како цртежи, графикони, шеми, нумерички показатели итн.

На лексичко рамниште треба да се истакне дека зборовите кои се користат во рамките на стручните јазици се нарекуваат „термини“. Јасно е дека не може да се постави строга граница помеѓу зборовите и термините. Имено, една иста јазична единица може да се користи во општиот јазик како збор и во стручните јазици како термин. Така, на пример, придавката *јавен*, *а*, *о* во рамките на општиот јазик може да се користи во различни

---

¹⁾ Подетално за односот меѓу општиот, заедничкиот и стручните јазици види Јакимовска (2013) Поимите општ, заеднички и стручен јазик и нивниот заеден однос.

контексти, како на пример *јавна тајна*, додека во стручниот јазик на правото може да биде дел од термилошки синтагми како *јавно право*, *јавна расправа* и слично.

Кај термините, исто така, постои извесна предност на поимот пред називот, затоа што за разлика од општиот јазик, каде што се прашуваме што значи еден збор, во стручните јазици не е ретка ситуацијата да е создаден или откриен нов поим за кој треба да се одбере назив.

Термините, исто така, се стремат кон монореферентност и еднозначност. Тоа значи дека со еден назив се означува еден концепт, поим и обратно еден концепт, поим е означен само со еден назив. За разлика од литературата каде што повеќезначноста на еден збор или синонимијата се сметаат за елементи кои го збогатуваат или разубавуваат стилот, во стручните јазици тие се одбегнуваат бидејќи можат да внесат недоразбирање во комуникацијата.

Во улога на еднозначност и монореферентност се и зборо-образувачките модели т.е. сложените термини се образуваат според востановени правила, од корен на античките јазици: грчкиот и латинскиот, а во поново време и според англиски модели. За пример можеме да го земеме терминот *урбицид* од латинското *urbs*- „град“, и наставката *цид* од латинското *cidere* со значење *убива, сече*. Значењето на зборот, иако нов, лесно се разбира, затоа што елементите на новиот сложен термин веќе се во употреба кај други стручни термини од латинско потекло како *урбанизам* или *геноцид*, на пример.

На прв поглед, значењето на синтаксата во рамките на стручните јазици е исто како и она на фонетиката, односно и стручните јазици и оние кои не се тоа ги споделуваат правилата кои се однесуваат на редот на зборовите, системот на времиња и начини итн. Сепак, ако се анализира синтаксата на стручните јазици забележително е дека во стручните текстови се користат специфични конструкции кои влијаат на стилот на тој текст. Употребата на овие специфични конструкции не е во функција на стилско разубавување, туку тие се користат во функција на дадената комуникативна ситуација или, пак, со нив се постигнува збиен израз.

На семантички план, за да се протолкуваат семантичките односи неопходно е да се познаваат општите морфолошки, дистрибутивни, хиерархиски и исказни механизми. Сепак, за да се разбере во потполност значењето на одредени термини, а и за да се разберат некои специфични јазични релации, потребно е читателот, а се разбира и преведувачот да поседува знаења од дадениот домен, односно покрај јазичните потребни се и вонјазични познавања.

Стручните текстови се одликуваат со голем степен на блискост меѓу називот и поимот, прецизност (се користат помал број јазични елементи, без семантички варијации) и деперсонализација (во стручните текстови се одбегнува емотивниот елемент).

Од прагматичен аспект, стручните јазици исто така манифестираат особености кои се однесуваат на нивните корисници - професионалци или стручни лица од одредена област; на ситуациите кои се формални и од професионален карактер; и конечно на нивната функција која е главно информативна. Кога станува збор за прагматичниот аспект треба да се спомене и леснотијата со која специјалистите меѓусебно се разбираат, дури и кога зборуваат на различни јазици. Всушност, колку доменот во кој се користи јазикот е постручен, толку е поограничен бројот на корисниците, а термините и правилата имаат меѓународен карактер.

Овие карактеристики се однесуваат воопшто на стручните јазици кои се користат во различни домени на науката и техниката. Се разбира дека јазикот употребен во различните домени ќе манифестира особености карактеристични за употребата на јазикот во тој домен. Таквите разлики се особено воочливи при употреба на јазикот во рамките на техниката и на природните науки, од една страна, или, пак, во рамките на општествените науки, од друга. Природните науки и техниката користат специфични методи, тие поседуваат специфичен предмет на проучување, располагаат со само ним својствени концепти, кои не ги споделуваат со општествените науки. Ваквите разлики на теориски план ќе се одразат и на јазичен план. Една од најлесно воочливите разлики е еднозначноста на термините кои се употребуваат во јазикот на природните науки и техниката, за разлика од јазикот на општествените науки кој се одликува со повеќезначност, особено со полисемија. Полисемијата во јазикот на општествените науки произлегува од фактот дека, за разлика од природните науки, тие не ги проучуваат објективните односи кои практично, лабораториски можат да се проверат, туку напротив ја проучуваат човечката активност што се одликува со непостојаност и променливост.

Особености на правниот јазик

При употребата на јазикот во различни стручни домени, како што се медицината, хемијата, информатиката, економијата, па и правото, исказот се здобива со низа особености кои ни дозволуваат да зборуваме за стручни јазици. Сепак, јазикот нема еднаква улога во сите овие стручни домени, затоа што во рамките на стручниот домен на правото јазикот и текстовите се и средство за работа и предмет на анализа. Познато е практичното

значење на јазикот во правото каде што многу правни битки и многу судски одлуки се потпираат на зборови, па дури и на преводи.

Како што видовме, стручниот јазик, а тоа значи и правниот јазик, е всушност општиот јазик употребен за искажување на специфични знаења од областа на правото. Тоа значи дека не станува збор за посебен јазик, ниту за јазични варијанти, туку за особености кои произлегуваат од практичната употреба на јазикот во доменот на правото. Од друга страна, пак, особеностите на јазикот се тесно поврзани со практиката, условите во кои се користи, па не може да се зборува ниту за потполна хомогеност на стручниот јазик на правото, бидејќи постојат разлики во однос на правниот јазик што се користи во судниците, потоа оној застапен во судската практика, тужбите, договорите, учебниците итн. Според Жемар (Gemar: 1998, p.308), правните текстови можат да се поделат во три категории:

1. акти од јавен интерес, како закони, други прописи, пресуди и процедурални акти;
2. акти од индивидуален карактер, како договори, административни или трговски формулари, тестаменти и јавни договори;
3. текстови кои ја изложуваат правната доктрина.

Се разбира дека текстовите кои припаѓаат на различните групи се, исто така, посебно стилски обоени.

Особеностите на правниот јазик се должат на условите во кои тој се реализира, но треба да се нагласи и дека секоја држава располага со само нејзе својствен правен јазик. Тоа се должи на фактот дека правниот јазик ги одразува различните правни системи, а во најширока смисла и правната култура во дадена држава, па јазикот и правниот систем напоредно се развиваат.

Инаку, треба да се нагласи дека во правото секогаш предност ѝ се дава на пишаната форма, затоа што само документите во пишана форма се меродавни и правно важечки.

Правниот јазик е средство со кое се изразува правната норма, која пак пропишува не само права туку и обврски што треба да ги исполнуваат сите граѓани. Затоа тој се одликува со особености и на внатрешен план (синтакса, стилистика, семантика и лексика) и на надворешен план (организација и структура).

Од правните термини, како и од сите стручни термини, се очекува еднозначност и еднореферентност. Еднозначноста подразбира дека еден назив треба да упатува на само еден поим, а еднореферентноста дека еден поим треба да биде означен само со еден назив. Повеќезначноста

или недореченоста може да имаат далекусежни последици. Во еден законски акт на пример, секој збор е важен, а пропустите би можеле да доведат до различни интерпретации, па дури и злоупотреби. Од друга страна, правниот јазик е дел од општиот јазик, тој ги споделува со него и термините и слабостите. Така, и терминот *право* е повеќеозначен и може да означува:

1. *објективно – систем;*
2. *субјективно-право или права на поединецот.*

Во францускиот јазик, слична е состојбата со терминот *cour* кој може да означува:

1. *espace découvert et clos, dépendant d'une habitation (двор);*
2. *résidence du souverain et son entourage /cet entourage (кралски двор, свита);*
3. *tribunal (суд).*

Оттука, јасно се гледа дека и правниот јазик не може да ја одбегне повеќеозначноста, но, сепак, се обидува да ја намали преку користење еднозначни термини или преку контекстот.

Забележително е дека во стручните јазици доминира именската група, особено во стручните јазици на некои природни науки, како што се хемијата или медицината, на пример. Сепак, тоа не може да се констатира и за стручниот јазик на правото во кој напоредно со именските термини често се користат и глаголите, а во помала мера се застапени и другите зборовни групи како што се заменките, придавките, прилозите и слично. Ако ги земеме за пример законските текстови, јасно е дека станува збор за текстови со кои нешто се пропишува, дозволува или забранува, па изборот на глаголот е од огромно значење. Во македонскиот јазик, во овој вид текстови доминираат глаголите: *треба, може, се обврзува* и слично. Во францускиот јазик, пак, се сретнуваат нивните еквиваленти, глаголите *devoir (треба), falloir (треба), (треба), être tenu à (е обврзан да)* придружени со инфинитивна форма. Во зависност од типот на правниот текст може да се сретнат и други глаголи како: *condamner (осудува), relaxer (ослободува), acquitter (ослободува од обвинение), confirmer (потврдува), annuler (поништува), infirmer (поништува), casser (поништува (Касацониот суд), renvoyer (враќа) и слично.*

Не треба да се занемари ниту улогата на заменките во правните текстови, со кои се постигнува општост и неутралност на стилот. Во македонскиот јазик тоа се заменките *секој* и *никој*, а во францускиот јазик соодветните заменки *chacun, nul(le), quiconque, on* и веќе споменатата неопределена замена *il*:

Chacun a droit au respect de la présomption d'innocence. (Code civil art.9-1)

*(Секој има право на презумпција на невиност).
quiconque; on.*

Nul ne peut exercer plus de deux mandats consécutifs. (Constitution de la V-ième République art.6)

(Никој нема право на повеќе од два последователни мандати).

Во однос на надворешната форма на термините, во правото ретко се сретнуваат специфични графички форми како шеми или графикони, но затоа во голема мера се застапени кратенките. Кратенките може да бидат акроними (првите букви од зборовите) или, пак, кратенки составени од првите букви на некој збор. Акронимите се чести кај називите на институциите: *TGI (Tribunal de Grande Instance/Висш основен суд)* и *TI (Tribunal d'Instance/ Основен суд)*, распространети во употреба во францускиот јазик или, во македонскиот јазик, НАТО, ЕУ, но исто така и ЗВО (Закон за високо образование), КЗ (Кривичен законик) и слично. Кога станува збор за кратенките составени од првите букви на зборот, можеме да ги споменеме: *чл. (член), зак. (законски)* или на француски *art. (article/член), Ass.nat. (Assemblée nationale/Собрание); Cass. (Cour de Cassation/Касационен суд)* и слично.

Една особеност на правниот јазик која многу поретко се сретнува во другите стручни јазици е архаичната нијанса, односно користењето на латински термини. Употребата на латински термини се објаснува со заедничкото наследство од римското право, кое го споделуваат и македонскиот и францускиот правен јазик. Сепак, латинските термини и изрази се во поголема мера застапени во францускиот јазик што може да се објасни со фактот што францускиот јазик потекнува од латинскиот, но и со подолгата традиција на национален правен систем во Франција. Меѓу најчестите латински термини и изрази во употреба во правниот јазик се: *de iure, de facto, ex officio, erga omnes, status quo, corpus delicti*.

Архаичноста на правниот јазик не се должи само на употребата на латински термини, туку и на старофранцуски термини во францускиот правен јазик, кои иако сè поретко, сè уште се користат. Такви се термините како *icelui (оној), ledit (споменатиот), nonobstant (иако)*. Архаичните македонски термини, пак, се најчесто од турско потекло. Такви се *кадија* и *бајрак*, на пример, и тие не се дел од официјалниот правен јазик.

Архаичноста понекогаш не се должи само на етимологијата на термините, туку и на промената на политичките системи низ времето. Така, одредени концепти кои порано биле во употреба во правот, денес

не се повеќе актуелни, па со текот на времето застаруваат и називите на таквите концепти. Такви се, на пример, термините *организација на здружен труд (ОЗТ), перестројка* и слично.

Со текот на времето правните термини исто така може да го променат своето значење или конотативна вредност. Така, во Франција, терминот *aristocrate* означувал припадник на класата на благородниците, а денес тоа е квалификатив за човек со елегантно држење. Кога станува збор за конотативната вредност можеме да ги споменеме термините *комунизам* и *социјализам* кои порано се користеа со позитвна конотативна вредност, а денес се користат во различни контексти во кои можат да бидат употребени и со крајно позитвна, но и со крајно негативна конотација.

На планот на синтаксата правниот јазик се стреми кон стегната форма, па се користат специфични синтаксички структури кои овозможуваат збиен стил. Стегнатоста на стилот значи дека ниту еден збор не е употребен непотребно, *односно* дека речениците се јасни. Но, од друга страна, речениците во правните текстови се неретко долги и изобилуваат со вметнати апозиции или набројувања.

Исто така, правните текстови, а особено законските одредби се одликуваат со извесна репетитивност, повторливост, не само на термини, туку и на цели синтагми. Ваквата синтакса придонесува да се исполни целта на правните документи каде секоја недореченост остава простор за злоупотреби. Така, во член 16 од Уставот на Република Македонија се вели:

„Се гарантира слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата.

Се гарантира слободата на говорот, јавниот настап, јавното информирање и слободното основање на институции за јавно информирање.

Се гарантира слободниот пристап кон информациите, слободата на примање и пренесување на информации

Се гарантира правото на одговор во средствата за јавно информирање. Се гарантира правото на исправка во средствата за јавно информирање. Се гарантира правото на заштита на изворот на информацијата во средствата за јавно информирање“.

На планот на семантиката основна карактеристика кон која се стремат правните текстови е јасноста и прецизноста. Законодавецот го воспоставува законот во име на државата, но тој е наменет за сите граѓани. Затоа правните текстови треба да се одликуваат со јасност и да бидат достапни до секого без разлика на неговиот професионален профил

или образование. Прецизноста повторно се однесува на отсуство на повеќезначноста, како што видовме се остварува или со користење на еднозначни термини или, пак, со правилна употреба на термините во соодветни контексти.

Во однос на формата на правните текстови таа е директно условена од видот на текстот. Така, ако станува збор за текст кој е дел од правната доктрина, не можеме да зборуваме за однапред определена форма. Од друга страна, законите и прописите имаат само ним својствена структура, односно поделба по членови, параграфи, ставови. Конечно постојат документи, како, на пример, изводи, тестаменти, договори и слично чија структура е однапред определена, односно постои шема во која се вметнуваат различни податоци, во зависност од случајот.

Конечно, стилот на правните текстови е определен од повеќе фактори. Правните текстови ги пишува законодавецот во име на државата или, пак, судија во име на институцијата што ја претставува. Поради авторитетот на авторите на правните текстови неопходно е тие да бидат напишани на висок стил и со свечен тон. Се претпоставува дека на тој начин тие ќе предизвикаат кај читателот почит и ќе го поттикнат на извршување на пропишаните обврски.

Една од основните определби на правото во демократските земји е дека сите граѓани се еднакви пред лицето на правдата. Тоа, пак, на стилски план наметнува повторно нови критериуми, бидејќи тоа значи и дека правните текстови мора да бидат и неутрални, непристрасни. Неутралноста се постигнува на различни начини во македонскиот и во францускиот правен јазик.

Во францускиот правен јазик непристрасноста се постигнува со употреба на неопределената заменка *il*:

...il est institué une Cour européenne des Droits de l'Homme...
(*Convention européenne des droits de l'homme, art.19*)

(*...востановен е Европскиот суд за човекови права... (Европска конвенција за човекови права, чл.19)*).

Неутралноста, во францускиот правен јазик се постигнува и со употреба на пасивни форми:

L'état de siège est décrété en Conseil des ministres. (Constitution de la République française, art.26)

(*За воена состојба се одлучува во Советот на министри./ Устав на Република Франција, чл.26*).

Овие конструкции му даваат на стилот нијанса на неутралност, на воопштеноост, но исто така го истакнуваат објектот во случаи кога

акцентот треба да се стави врз него, а не врз вршителот на дејството.

Во македонскиот јазик истиот стилски ефект се постигнува со поинакви конструкции. Тоа се, пред сè, безличните конструкции со лично-повратната замена се:

На ова сослушување се донесе следнава пресуда:...

Безличноста на македонски јазик може да се постигне со пасивна конструкција со глаголска придавка и глаголот *сум*:

На ова сослушување е донесена следнава пресуда...

Правните документи се плод на разумот, а не на чувствата, па емотивната неутралност значи и одбегнување на фигуративни изрази, како метафората и други елементи кои би можеле да предизвикаат стилски ефект. Сепак, дури и правниот јазик не е лишен од извесна сликовитост, која се сретнува во веќе востановени изрази како што е, на пример, изразот *правдата е слепа* или, пак, се зборува за *гранки на правото, органи на судска власт* и слично. Сосема истите метафори постојат и во францускиот јазик: *la justice est aveugle, branches de droit, organs du pouvoir judiciaire*. Многу често идентичната структура на стилските фигури во различните јазици се должи на заедничкото наследство од римското право. Така, на пример, метафората *товарот на доказите /la charge des preuves* е наследена од латинскиот израз *onus probandi*. Се разбира дека поединечните јазици поседуваат и некои само ним својствени фигури од правниот домен, како што се *l'écheveau du droit (правно клонче), les raciness du droit (извори на правото)* итн.

Правните документи не прикажуваат, тие утврдуваат и пропишуваат, па затоа стилот не треба да биде опширен и пренатрупан, туку концизен и збиен.

Заклучок

Целта на овој труд беше да се разгледаат некои општи особености на стручниот јазик на правото во Франција и во Република Македонија. Притоа, јасно е дека не станува збор за потсистеми на општиот јазик туку за француски, односно македонски јазик, со кои се изразуваат специфични сознанија, факти итн. од доменот на правото. Стручните јазици воопшто споделуваат определени карактеристики, меѓу кои една од најзначајните е стремежот кон еднозначност и монореферентност. Ваквата цел најчесто се остварува така што новите термини, неонимите, се образуваат според востановени класични или, поретко, англиски модели. Јасно е и дека постојат разлики во однос на јазичните особености помеѓу стручните јазици на природните и оние на општествените науки,

а се разбира дека и стручниот јазик на секоја поединечна наука си носи сопствени одлики. Во таа смисла, и јазикот на правото се одликува со низа специфички анализирани во текстот, а кои може да се забележат на ниво на терминологија, потоа синтакса, семантика и конечно прагматика. Меѓу нив најочигледни се употребата на кратенки, на термилошко ниво, но и честите повторувања. Што се однесува до синтаксата, речениците се долги, со вметнати апозиции или со набројувања. Конечно, на ниво на семантика, стилот е јасен и прецизен, а на текстуално ниво, структурата на правните текстови е често однапред определена од видот на текстот.

Правните системи и нивниот развој се разликуваат во различните држави, а ваквите разлики се огледуваат и низ јазиците. Разликите меѓу македонскиот и францускиот јазик на правото се забележуваат, пред сè, на термилошко рамниште, преку употребата на термини кои означуваат институции или постапки карактеристични за определената држава. Тие исто така се одразуваат и преку употребата на одредени архаични форми, пред сè латинските, кои се сретнуваат со различна фреквенција во двата јазика, но и старофранцуските термини, кои додаваат свечен тон на правниот текст, за разлика од македонските архаизми кои не се во употреба во официјалните правни текстови.

Ваквите специфички наметнуваат огромни предизвици, како пред составувачите на правните текстови, така и пред преведувачите.

Користена литература

- ADAM, J-M. (1990) *Éléments de linguistique textuelle*, Editions Mardaga.
- ADAM, J-M. (2005) *La linguistique textuelle - Introduction à l'analyse textuelle des discours*, Armand Colin, collection "Cursus", Paris.
- БАЈАЛЦИЈЕВ, Д. (1999) *Вовед во право*, Правен факултет, Скопје.
- CORNU, G. (1990) *Linguistique juridique*, Éd. Montchrestien, Paris.
- DEPECKER, L. (2002) *Entre signe et concept*, Presses Sorbonne Nouvelle, Paris.
- DIDIER, E. (1990) *Langues et langages du droit*, wilson7lafleur, Montréal.
- GÉMAR, J-C. (1981) "Réflexions sur le langage du droit: problèmes de langue et de style" in *Meta: journal des traducteurs*, vol.26, n.4.
- GÉMAR, J-C. (1998) "La traduction juridique: art ou technique d'interprétation", in *Meta*, vol. 33, no 2.
- GÉMAR, J-C & KASIRER, N. (2005) *Jurilinguistique, entre langues et droit*, Editions Themis.
- GROFFIER, E. (1990) "La langue du droit", *Meta*, vol.35,n.2. pp.314-331.

- ЈАКИМОВСКА, С. (2013) *Поимите опит, заеднички и стручен јазик и нивниот заемен однос*, Литературен збор, 4-6. pp. 39-47.
- КЛИМОВСКИ, С. (1998) *Уставно право*, Правен факултет, Скопје.
- LERAT, P. (1995) *Les langues spécialisées*, PUF, Paris.
- LERAT, P. (2002) “*Vocabulaire juridique et schémas d’arguments juridiques*” *Meta*, vol. 47, n° 2, 2002, pp. 155-162.
- МИЛЕНКОВ, Д., ЧАВДАР, К. (2002) *Тужби на граѓанското и деловното право и во работните спорови*, Академик.
- МИЛЕНКОВ, Д., ЧАВДАР, К. (1995) *Обрасци на поднесоците во судските постапки и други правни акти (со примери на деловна кореспонденција)*, Академик.
- PENFORNIS, J.-L. (1998) *Le français du droit*, Clé International, Paris.
- PICOTTE, J (2008) *Juridictionnaire*, Université de Moncton.